

PONTIFICIUM CONSILIUM
DE LEGUM TEXTIBUS
INTERPRETANDIS

COMMUNICATIONES

VOL. XXI - N. 1

1989

Ex Actis Pont. Comm. C.I.C. Recognoscendo

I

COETUS STUDIORUM DE QUAESTIONIBUS SPECIALIBUS LIBRI II

CANONES 88 AD 98

Sessio I

(5-6 maii 1967)

Diebus 5 et 6 maii a. 1967, horis ante et postmeridianis, conventus habuit Coetus specialis institutus ad recognoscendos illos Libri II Codicis canones, qui indolem iuridicam plane habent.

Die 5 maii 1967, in aula magna Pont. Commissionis convenerunt membra huius coetus, videlicet: Exc.mus Marty, Rev.mi DD. Mörsdorf et Fagiolo, Patres Bertrams et Huizing, Prof. Lombardia et Rev.mus Onclin, Secretarius Ad. Commissionis, qui munere praesidis functus est. Altera die etiam adfuerunt Rev.mus P. Bidagor, Commissionis Secretarius et Rev.mus Herranz, adiutor a studiis Commissionis. Legitime impeditus cum esset, Exc.mus Enrique y Tarancon conventibus non interfuit.

Imprimis exponit Rev.mus Secretarius Ad. generalia quaedam de obiecto laboris perficiendi et de methodo in recognoscendis his canonibus sequenda.

Agitur de recognoscendis canonibus Codicis 88 ad 98. Animadversiones de recognitione horum canonum faciendae sunt a singulis huius coetus membris. Textus novus, Commissioni Cardinalium proponendus, non iam in his conventibus exarabitur, sed postea, ratione habita animadversionum in his conventibus propositarum, Rev.mus Secretarius Ad. textum canonum conficiet, qui deinde, in altera sessione, huic Coetui subiicietur.

In canonibus examinandis, quaestio est de statu canonico personarum et de earundem capacitate iuridica seu canonica in genere. Capacitas haec iuridica respicit tum habilitatem ad habendas obligationes et

ad possidenda iura (capacité de jouissance, Rechtsfähigkeit), tum capacitatem exercendi iura per semetipsum (capacité d'exercice, Handlungsfähigkeit); quae quidem capacitas exercendi diminui potest aut etiam penitus tolli valet. Ex iis omnibus determinatur personae status canonicus, i.e. eius conditio relate ad obligationes canonicas et iura canonica in concreto.

Certocertius, omnibus baptizatis, quippe qui in Ecclesia Christi sint personae, semper et ubique aliqua est capacitas canonica seu habilitas obligationum et iurium, sed haec capacitas non est in omnibus eadem.

Insuper non omnes baptizati in eadem sunt conditione quoad exercitium iurium quae possident.

Legislator ea omnia definit in genere in cann. 88 ad 98. Pendet quidem status personarum canonicus a variis personae conditionibus:

1) a personarum *aetate*, sexu et statu mentis (cann. 88-89), ab earum relatione ad locum *originis* (can. 90) et *domicilii* aut *quasi-domicilii* (cann. 91-95);

2) pendet etiam ab earum conditione familiari seu statu familiae, scilicet a *consanguinitate* (can. 96) et *affinitate* (can. 97) et tandem ab earum *ritu* determinato (can. 98).

De canonibus ergo citatis, nunc inquirendum est utrum legislatio vigens mutanda sit necne.

I. DE PERSONARUM AETATE

1. *Determinatio aetatum: can. 88*

Exponit Rev.mus Secretarius Ad. obiectum quaestionis. Codex I.C. primo quidem legislationem proprie canonicam de aetatibus, sicut de statu mentis et de sexu, stabilivit. Ius Decretalium non habebat de iisdem praescripta, et in genere ad capacitatem personarum admisit et applicavit praescripta quae in iure romano vigeant. Unde iuris canonici antiqui monumenta pauca tantum de iisdem habuerunt praescripta, sed universa doctrina ante Codicem applicavit quae ius romanum de hac materia praescripta edixit.

Codex I.C. e contra propriam habet legislationem. Ratio est quia in iure Codicis nec ius romanum nec iura civilia sunt fontes iuris canonici suppletivi, et quia differunt varii ordines civiles in determinandis per-

sonarum capacitatibus. Principia Codicis I.C. sunt plerumque iuri romano et doctrinae canonicae antiquae conformia, sed in non paucis, uti v.g. quoad aetates, ordinationes canonicae sunt legibus civilibus hodiernis accommodatae.

Ad canonem 88 quod attinet, proponit Rev.mus Secretarius Ad:

§ 1. ut remaneat distinctio inter maioritatem et minoritatem, uti est;

§ 2. ut aboleatur distinctio inter puberes et impuberes: non habet multos effectus et ansam praebet hodie difficultatibus (uti v.g. in can. 2230); praeterea non iam existit in Codicibus civilibus, in quibus — pro materiis in quibus momentum habere posset — statuuntur regulae speciales: ita pro matrimonio, pro subiectione legibus poenalibus, pro testamenti-factione;

§ 3. ut remaneat norma de infantibus, sed ut ad alium canonem transferatur praescriptum de amentibus.

Rogat imprimis Rev.mus primus Consultor si non est agendum de recognitione can. 87; cui respondet Rev.mus Secretarius Ad. materiam can. 87 in Lege Ecclesiae fundamentali tractari.

Ad § 1 can. 88, eam servandam esse uti iacet, aestimant Exc.mus secundus ac Rev.mi tertius, primus, quartus et Ill.mus quintus Consultores. Aliquam movet difficultatem Rev.mus sextus Consultor: distinctio illa primaria (inter maiores et minores) tantummodo valet de illis quae in Ecclesia sunt accidentalialia (contractus, etc.), dum de praecipuis non consideratur, uti v.g. de iure ad sacramenta.

Conveniunt tamen membra coetus illam distinctionem servandam esse uti iacet.

Ad § 2 eiusdem canonis, consentiunt inutilem esse hanc paragraphum Exc.mus secundus ac Rev.mi tertius, primus, sextus et Ill.mus quintus Consultores. Abstinet a suffragio ferendo Rev.mus quartus Consultor, animadvertens tantum certo abolendam esse distinctionem inter mares et foeminas quoad hanc quaestionem.

Notat Rev.mus tertius Consultor aliquid dicendum esse de minoribus qui non sunt infantes. Sed respondet Rev.mus Secretarius Ad. de hoc quaestionem fore in can. 89, ubi de effectibus aetatis agitur.

Ad § 3, consentiunt omnes ut remaneat textus, quoad ea quae respiciunt aetatem, sed ut ad alium canonem transferantur praescripta de amentibus.

2. *Effectus aetatum: can. 89*

Imprimis innovationes inducendas proponit Rev.mus Secretarius Ad., ut sequitur:

a) *Maior*: dici debet plene capax ad omnia christianorum iura possidenda, nisi exceptio statuatur; item subiectus omnibus obligationibus, nisi alia requiratur aetas; insuper dici debet eum plenam habere capacitatem exercitii.

b) *Minor, qui non est infans*: per se omnibus tenetur legibus ecclesiasticis, nisi expresse iuris dispositione altior requiratur aetas; per se etiam gaudet omnibus christianorum iuribus, sicut maior, nisi exceptiones statuatur; ad exercitium vero horum iurium quod attinet, obnoxius est potestati parentum vel tutorum, iis exceptis in quibus ius eum a patria potestate exemptum habet.

c) *Infans* (ex can. 88, § 3): obligationibus canonicis non tenetur, nisi exceptiones statuatur; gaudet omnibus christianorum iuribus, nisi exceptiones statuatur; incapax est exercitii iurium et subest potestati parentum aut tutorum.

Ad tutores quod attinet: dici debet esse tutores qui lege civili indicantur seu nominantur: revera in Codice I.C. nulla est de institutione tutorum ordinatio generalis; ast admitti potest exceptiones haberi posse, uti in Codice in can. 1648, § 3.

Item *qualis subiectio* habeatur parentibus et tutoribus, est quaestio principaliter civilis: apparet ex cann. 1224, n. 1, 1456 et 1648, § 1 C.I.C. sese accommodasse iuribus civilibus. Ergo utrum minor repraesentetur a tutore an ab eodem assisti debeat, applicetur etiam ius civile, nisi exceptio statuatur.

Consentiunt membra coetus cum propositionibus ita factis.

Plane consentit Exc.mus secundus Consultor. Item Rev.mus primus Consultor, instans ut dicatur: « nisi iure canonico pro certis negotiis aliud statuatur »; etenim tutor iuris civilis potest non esse aptus. Rev.mus quartus Consultor censet regulam generalem servandam esse, scilicet quod tutor est ille qui iure civili designatur, sed exceptionem

addendam esse: « vel nisi Ordinarius aliter providere necessarium aestimaverit ».

Etiam Rev.mus tertius Consultor consentit cum regula de tutoribus proposita; animadvertit hanc quaestionem esse magni momenti pro « Religionsmündigkeit », pro capacitate suam eligendi religionem, et aestimat Episcopo competere potestatem dicendi tutorem in hac materia nihil posse. Notat etiam in canone 89 tantum agendum esse de capacitate agendi seu de capacitate exercitii.

Consentit Rev.mus Secretarius Ad., notans illam potestatem tribuendam esse tantum Episcopo dioecesano.

Consentit etiam cum propositis Rev.mus sextus Consultor, et ipse notans possibilitatem exceptionum iure canonico esse praevidendam.

Tandem et Ill.mus quintus Consultor consentit, sed animadvertit agi de Populo Dei et res spirituales non esse res civiles. Cui respondet Rev.mus Secretarius Ad. illis iuribus providēri per exceptiones statutas. Itaque canon est redigendus secundum proposita.

II. DE IIS QUI USU RATIONIS CARENT: CAN. 88, § 3

Imprimis proponit Rev.mus Secretarius Ad. ut novus canon de iis habeatur, et ut ergo praescriptum de iis quod habebitur non sit in eodem canone, ubi de aetate, inscriptum.

Omnes de hoc consentiunt.

Deinde proponit idem Rev.mus Secretarius Ad. ut unum tantum de iis habeatur praescriptum, in quo dicitur habitu amentes nullum habere iurium suorum exercitium, ne quidem durantibus sic dictis intervallis lucidis, quia hodie a scientia psychiatrica admittitur eos lucida intervalla revera non habere; sufficit ergo ut dicatur eos assimilari infantibus et non esse aut censerī non sui compotes.

Exc.mus secundus et Rev.mus quartus Consultores censent formulam can. 88, § 3 servari posse uti iacet.

Rev.mus primus Consultor censet forsā distingui debere inter iura divina et iura canonica; quae distinctio est fundamentalis.

Quaedam notat Rev.mus tertius Consultor: capacitas agendi, ratione amentiae, respicit etiam non baptizatos, de quibus in hoc canone non est quaestio; ita pro recipiendo baptismo; distingui ergo debet inter iura divina et iura canonica.

Animadvertit autem Rev.mus quartus Consultor non esse difficul-

tatem, si affirmatur quod amens assimilatur infanti, quia etiam infans baptizari potest.

Rev.mus tertius Consultor allegat can. 754, § 2 « Si (amentes) dilucida habeant intervalla, dum mentis compotes sunt, baptizentur, si velint ». Sed haec § potest supprimi in novo Codice. Instat, deinde, distinctionem inter iura divina et iura canonica habere summum momentum.

Proponit Rev.mus Secretarius Ad. ut dicatur: « quod respicit iurium canonicorum exercitium, infanti assimilantur ». Formam hanc dicendi approbant Rev.mi tertius et primus Consultores; proponit tamen Rev.mus tertius Consultor ut forsitan addatur « nisi agatur de salute animarum ». Attamen admittit formulam Codicis sufficere.

Hoc etiam admittunt Rev.mi quartus et sextus Consultores et Ill.mus quintus Consultor.

Rev.mus primus Consultor proponit ut formula admissa pro aetate « nisi exceptio statuatur, etc., » hic repetatur.

Non consentiunt alii omnes.

Itaque primam quandam formam canonis proponit Rev.mus Secretarius Ad.: « Quotquot habitu rationis usu sunt destituti, censentur non sui compotes et infantibus assimilantur ».

Quae formula Codicis omnibus placet.

III. PERSONARUM ORIGO: CAN. 90

Quaestiones proponit Rev.mus Secretarius Ad.:

1) ad § 1, institutio originis remanere debet, ut videtur, quia coetus studiorum de sacramentis eius momentum admisit pro ordinatione;

2) determinari potest quid iuris in § 2, si sola mater habeat domicilium aut quasi-domicilium et si solus pater sit vagus;

3) tractari potest quaestio de duplici origine possibili necne; possibilis est, iuxta totam traditionem.

Aliqua habetur disputatio inter membra.

Exc.mus secundus Consultor consentit cum propositis.

Rev.mus sextus Consultor aestimat dici posse: « locus originis est in quo quis domicilium aut quasi-domicilium habet ».

Respondet autem Rev.mus tertius Consultor primum locum tribuendum esse domicilio.

Censet Rev.mus primus Consultor dici posse: « locus originis est locus in quo quis natus est ».

Respondet autem Rev.mus Secretarius Ad. sedem familiae (pro ordinatione v.g.) habere momentum, et cum eo consentiunt Rev.mi tertius ac quartus et Ill.mus quintus Consultores.

Remanet ergo § 1 sicut est in Codice.

Aestimant membra coetus § 2 canonis remanere posse uti est, sine innovatione.

IV. DE DOMICILIO ET QUASI-DOMICILIO

1. *Verborum significatio: can. 91*

Omnes censent formam canonis convenire et servandum esse canonem.

Attamen Rev.mus tertius Consultor aestimat distinctionem inter incolam et advenam non esse necessariam.

Respondet autem Rev.mus Secretarius Ad. non esse eosdem effectus pro utroque, ut pro quaestione originis.

Omnes conveniunt canonem esse servandum uti iacet.

2. *De constitutione domicilii voluntarii: can. 92, § 1*

1) Proponit Rev.mus Secretarius Ad. ut omittatur « quasi-paroecia », iuxta admissa a coetu « De clericis », secundum quem quasi-paroeciae etiam sunt vocandae simpliciter paroeciae.⁹

Notat Rev.mus tertius Consultor Episcopum posse introducere alias circumscriptiones iure particulari.

2) *Duplex modus acquirendi* domicilium voluntarium consideratur.

Rogat Rev.mus Secretarius cur post decem annos conditio personae mutari debeat, et notat Rev.mus Audiutor a studiis non esse rationem distinguendi domicilium et quasi-domicilium, nisi in matrimonio.

Sed, respondet Rev.mus Secretarius Ad. nullam esse rationem supprimendi quasi-domicilium, sed e contra adesse rationes illud servandi.

Ad primum modum quod attinet, proponit Rev.mus Secretarius Ad. ut loco « perpetuo » dicatur « *indefinite* » quod clarius mentem legis exprimit.

Consentiunt omnes.

Notat Rev.mus quartus Consultor in hoc casu non esse addendum « si nihil avocet ».

Aestimat Ill.mus quintus Consultor formulam Codicis esse claram et servandam esse.

Consentit cum eo Rev.mus Secretarius Ad., allegans etiam rationes historicas servandi formulam.

Consentiunt omnes.

Ad alterum modum acquirendi domicilium quod attinet, scilicet per commorationem ad decem annos protractam, quaestio ponitur *utrum servari debeat*.

Aliqui, ut Exc.mus secundus et Rev.mus primus Consultor ac Rev.mus Secretarius opinantur non esse servandum.

Sed Rev.mus tertius Consultor rogat ut primo de quasi-domicilio agatur, antequam huic questioni responsum detur.

Omnes conveniunt. Postea ergo tractabitur haec quaestio, ubi de quasi-domicilio agatur.

3) *Domicilium dioecesanum et paroeciale*, de quo in § 3, iuxta omnes, servari debet. De hoc § 3 postea quaestio erit.

3. *De acquisitione quasi domicilii voluntarii: can. 92, § 2*

Rogat Rev.mus primus Consultor utrum opportunum sit statuere anni partem, quae requiritur, scilicet sex menses vel quinque menses.

Rev.mus tertius Consultor notat respiciendam esse applicationem in vita paroeciali: commorationem per sex menses requirere nimis exigere videtur; proponit ut statuatur commoratio per tres menses, quia multi habent duas habitationes; haec commoratio per tres menses etiam momenti est pro studentibus in Germania, ubi semestre studii per tres menses durat.

Ad primum modum quod attinet, proponit ergo Rev.mus tertius Consultor ut statuatur quasi-domicilium acquirere qui intentionem habet commorandi per tres menses, si nihil avocet.

Consentit Exc.mus secundus Consultor et etiam alia coetus membra.

Ad secundum modum quod attinet, aestimant illum non esse servandum Rev.mus Secretarius et Rev.mus primus Consultor.

Servandum esse hunc modum acquirendi quasi-domicilium censet Rev.mus tertius Consultor, quia etiam ipsa commoratio, sine intentione remanendi, potest inducere subiectionem.

Consentit Rev.mus Secretarius Ad., allegans etiam maiorem stabilitatem de facto per longiorem residentiam considerandam esse, et ideo servandum esse etiam domicilium acquisitum post commorationem per aliquot annos protractam.

De domicilio proponit Exc.mus secundus Consultor ut admittatur illud acquiri per commorationem protractam *per quinque annos*.

Consentiunt plerique.

Sed Rev.mus Secretarius Ad. invocat rationes historicas et etiam rationem quod agitur in casu de residentia magis stabili, quae certos effectus habere potest: magis autem stabilis residentia potest aestimari ea quae per decem annos est protracta.

Conveniunt deinde omnes alterum modum domicilii acquirendi esse commorationem per decem annos protractam. Pro quasi-domicilio altero modo acquisitio sufficiet commoratio per tres menses.

4. *Appellatio domicilii et quasi-domicilii: can. 92, § 3*

Omnes conveniunt servandum esse textum paragraphi, sed accomodatum iis quae iam admissa sunt, etiam a coetu « De clericis ».

Proponit Rev.mus Secretarius ut in § 3 etiam dicatur: « in dioecesi..., *etsi non* in paroecia ». Hanc textus mutationem omnes approbant.

5. *De domicilio uxoris legali servando annon: can. 93, § 1*

a) *De innovatione can. 93, § 1 multum disputatur.*

Imprimis Rev.mus Secretarius Ad. exponit historiam, scilicet evolutionem domicilii legalis uxoris, quod in Codice I.C. admissum est. Deinde, nitens historia, proponit quaedam in legislatione mutanda: uxor hodie, in hodiernis adiunctis, non potest amplius dici habere domicilium legale, scilicet ipsa lege tributum; caeterum hoc domicilium ipsi tributum est, quia ipsi obligatio est cum viro habitandi; sed mulier et vir, cum voluntatem habeant omnia officia sua implendi, debent habere intentionem insimul habitationem habendi; potius ergo domicilium uxori dici debet voluntarium, sed necessarium, cum ipsa teneatur simul cum marito habitare. Tandem aestimat idem relator legem canonicam non posse eandem legislationem admittere, quae hodie viget in plerisque ordinibus civilibus.

Deinde Rev.mus Secretarius agit de hac quaestione, quam gravem nuncupat, et quaedam notat, in specie:

a) ex parte mulierum votum expressum est ut in novo Codice ratio habeatur dignitatis mulieris, ut mulier non in eodem canone consideretur ac amens et ac minor;

b) cum Rev.mo Secretario Ad. admittit ius canonicum non plane sequi posse ius civile;

c) et ipse aestimat domicilium uxoris dici posse necessarium, sed non legale; considerari debent aspectus ecclesiasticus et aspectus sociologicus quaestionis: ideo de subiectione mulieris non debet fieri sermo, sicut antea fuit.

Secundum Rev.mum primum Consultorem, in tuto posita est quaestio de domicilio necessario mulieris per cann. 1112 et 1128, ubi de officio co-habitationis coniugum sermo est. Non videtur nobis statuendum esse muliere liberum esse acquisitionem domicilii proprii; aliqua formula est adhibenda, quae praevideat valorem domicilii, quod habet in iure civili.

Respondet Rev.mus Secretarius: unusquisque potest habere plura domicilia, duo saltem; nihil obstat quominus uxor habeat duo domicilia, proprium etiam; iuxta eum, magis insistendum est in notione domicilii iuris canonici, i.e. non acceptando illam formulam strictam de commoratione; hodiernae circumstantiae adducunt leges ad dandas uxori possibilitates diversas domicilii; potest fieri per aliquam commorationem, non realem, sed iuridicam.

Animadvertit autem Rev.mus quartus Consultor se non videre quomodo possit haberi commoratio iuridica tantum.

Notat Rev.mus Secretarius Ad. in iure canonico momentum pastorale domicilii esse magnum et ideo realem commorationem alicuius esse momenti.

Instat Rev.mus Secretarius allegando momentum domicilii ut determinetur locus in quo instaurari potest actio, causa matrimonialis.

Rev.mus Secretarius Ad. notat hanc quaestionem habere momentum, sed esse exceptionem, et maximum momentum habere curam animarum.

Rev.mus quartus Consultor declarat se proponere non proprie sententiam aliquam, sed cogitationem ad deliberandum: necessarium est ut vir et mulier *de se* idem habeant domicilium; difficultatem facit tex-

tus Codicis, quod uxor legitime non separata retinet domicilium viri; dici posset « uxor separata »; proponi posset: uxor a viro non separata praesumitur habere domicilium viri sui; potest autem etiam proprium domicilium acquirere.

Cui respondet Rev.mus primus Consultor dicendum esse « habet domicilium viri sui », et non « praesumitur ».

Attamen, notat Rev.mus Secretarius Ad., verbum « praesumitur » melius convenire, quia quid iuris, si mulier est divortiata?; et hoc approbat Rev.mus Secretarius, allegans etiam talem formam hodie magis convenire, quia sunt hodie multae migrationes.

Rev.mus tertius Consultor affirmat regulam esse maximi momenti, per respectum ad matrimonium, quod est societas in qua de se habetur auctoritas; ergo retineri debet, domicilium uxoris esse domicilium necessarium seu obligatorium: hoc principium hodie eo vel magis affirmari debet, quod in legibus civilibus derelictum est, ita ut unitas familiae in discrimen vocetur.

Rev.mus sextus Consultor animadversiones proponit: si vir et uxor cohabitant, nulla est difficultas, et in hoc casu non est necessarium nos loqui de domicilio; si vero non cohabitant, iustum non est nos loqui de domicilio legali uxoris apud virum, quia non dici debet « mulier obligatur ad cohabitandum », sed dici debet « coniuges debent cohabitare » et « vir non debet relinquere suam uxorem »; ergo, si maritus illegitime relinquit uxorem, melius est ut mulier proprium habeat domicilium. Concludit: non est opportunum aliquid statuere de domicilio uxoris: applicari debent utrique coniugum praescripta can. 92.

Ad mentem Ill.mi quinti Consultoris, coniuges non separati *commune* debent habere domicilium; secus, si legitime separati sunt.

b) Proponit ergo Rev.mus Secretarius Ad. ut, iuxta dicta a Rev.mo quarto Consultore, statuatur imprimis *praesumptio* uxorem habere domicilium apud maritum, ratione principii unitatis familiae, sed deinde admittatur possibilitas etiam habendi proprium domicilium pro uxore, quae, sive legitime sive non, non cohabitatur cum marito.

Consentiunt Rev.mi Secretarius et quartus Consultor, et etiam Exc.mus secundus et Rev.mus primus Consultores.

Attamen, notat Ill.mus quintus Consultor optandum esse ut dicatur virum et mulierem insimul definire debere locum domicilii.

Ideo formam aliquatenus mutatam proponit Rev.mus Secretarius Ad.: « uxor praesumitur habere domicilium coniugale, a viro determinatum ».

Ast Rev.mus tertius Consultor declarat: utique duo coniuges deliberare debent, sed debet adesse auctoritas viri, quae affirmari debet.

Itaque formulam iterum mutata proponit Rev.mus Secretarius Ad.: « uxor praesumitur habere domicilium coniugale, quod definiunt insimul vir et uxor, in casu dissensus vir ».

Aestimat autem Rev.mus quartus Consultor hunc dicendi modum esse durum pro uxore.

Rev.mus primus Consultor quaerit: si dicitur « in casu dissensus », quomodo determinari debet?

Iterum, ergo proponit Rev.mus Secretarius Ad. ut admittatur, pro nunc saltem, formula a Rev.mo quarto Consultore proposita.

Consentiunt omnes pro nunc hanc formulam esse servandam.

c) Proponit etiam Rev.mus Secretarius Ad. ut de quasi-domicilio eadem admittatur regula; ergo dici potest in eodem canone « domicilium vel quasi-domicilium ».

Omnes consentiunt.

Postea autem iterum de domicilio uxoris quaestio esse potest.

d) *Iterum* de ipso principio domicilii uxoris quaestio est.

Instat Rev.mus tertius Consultor: matrimonium est unitas ex duabus personis, et haec unitas constare debet etiam ex eo quod ambo idem habent domicilium; vir et mulier in matrimonio sunt « partners » et debent simul ordinare omnia ea quae ad matrimonium spectant; si dissensus inter eos adest, alterutri debet competere potestas decidendi, et haec potestas tribuenda est viro, ut ex traditione constat: unitas inter virum et mulierem ita cauta habetur. Ergo: coniuges commune habere debent domicilium coniugale seu familiare, quod communi deliberatione coniugum determinatur. Attamen, si consensus deficit, determinatur a viro, et si impeditur, a muliere.

Aperta manet quaestio utrum vir et mulier habere possint proprium domicilium. Illud tantum permitti potest in casibus extraordinariis, at quasi-domicilium sufficit.

Rev.mus Secretarius et ipse censet ita statui posse: ab initio debet domicilium coniugale a coniugibus determinari; illud autem, semper consentientes, mutare possunt.

Animadvertit Rev.mus Secretarius Ad. ita sermonem fieri de familia uti persona morali, quod in legibus non admittitur, et quod non potest admitti.

Nova formula, uti eam proponit Rev.mus Secretarius Ad., esset ergo semper habere coniuges domicilium coniugale, quod non amittitur etiamsi alteruter abest, sed posse alibi acquirere domicilium vel quasi-domicilium secundum can. 92.

Diversam sententiam proponit Rev.mus primus Consultor, scilicet ut in hoc Libro non fiat sermo de domicilio uxoris, sed in Libro III, ubi de matrimonio agitur, quaestio tractetur; sequitur effectus domicilii communis ex obligatione cohabitandi.

Rev.mus quartus Consultor, rediens ad sententiam a Rev.mo tertio Consultore propositam, contrarius est potestati decidendi, quae viro tribuitur. Aestimat in Codice non esse urgendam illam potestatem decidendi mariti, quia vitam communem potius difficiliorem reddit. Ideo censet formulam supra admissam sufficere, ne abeamus in perfectionismum, qui nocet unitati.

Cum eo consentit Rev.mus sextus Consultor.

Ill.mo quinto Consultori e contra placet formula proposita a Rev.mo tertio Consultore. Haec sequentia declarat:

a) formula illa affirmat sensum familiae: debet affirmari necessitas domicilii coniugalis seu communis, et potest moderate affirmari auctoritas mariti;

b) sane, non potest negari quod difficultates aderunt in certis casibus; ideo domicilium separatum debet esse possibile, ita ut affirmari debeat haec possibilitas;

c) sed praevalentia domicilii communis seu coniugalis affirmari debet, et praesumptio statui debet quoad hoc domicilium, ita ut onus probandi contrarium suscipi debeat a coniugibus. Potestas mariti, aut quandoque uxoris, igitur affirmari debet in eligendo domicilio, sed hoc requiritur ut unitas familiae salva habeatur.

Confirmat hoc Rev.mus tertius Consultor: qui sunt coniuges, unitatem constituere debent: itaque dici debet domicilium coniugale, et non domicilium viri, quia hoc includit quod mulier est sub potestate viri.

Aestimat Rev.mus Secretarius Ad., sicut Rev.mus primus Consultor, sub titulo domicilii quaestionem domicilii uxoris aut coniugum ordinari non debere. Haec quaestio pertinet ad ius matrimoniale, quia est effectus matrimonii, et ideo ordinari debet in cap. de matrimonio, ad can. 1112.

Attamen Rev.mus quartus Consultor admittit in hoc loco aliquid statui posse. Proponit ut sermo fiat de domicilio coniugali, sed ut etiam, iuxta dicta antea a Secretario Ad., ratio addatur.

Praeterea Rev.mus tertius Consultor instat ut affirmetur potestas mariti eligendi domicilium: si illud non fit, ordinatio familiae fiet ab extrinseco; iam, autem, ordinatio familiae debet fieri ab ipsa familia, ergo a quadam familiae ipsius auctoritate.

Proponit Rev.mus Secretarius ut legantur vota quae a mulieribus Commissioni missa sunt.

Legit ergo Rev.mus Secretarius Ad. vota ad Commissionem missa: ex documentis constat mulieres nolle esse sub potestate viri.

Et concludit Exc.mus Secundus Consultor: mulieres non dabunt suffragium suum Rev.mo tertio Consultori.

Et notat Rev.mus Secretarius Ad.: ex documentis apparet mulieres esse contrarias domicilio legali; nolunt assimilari minoribus et exoptant ut uxor proprium habeat domicilium.

Instat autem Rev.mus tertius Consultor, allegando iterum necessitatem salvandi unitatem familiae. Cui respondet Exc.mus secundus Consultor salvandam esse quoque dignitatem personae humanae.

A Rev.mo quarto Consultore proponitur formula sequens: uxor, propter coniugibus debitam communionem vitae, communi ut plurimum consilio ordinandam, praesumitur habere domicilium mariti; potest tamen ipsa etiam proprium domicilium acquirere.

Haec formula placet Rev.mo tertio Consultori, etiam pro parte Rev.mo primo et Ill.mo quinto Consultoribus.

Admittitur ab aliis uti formula provisorie admittenda.

Rogatur ergo Rev.mus Secretarius Ad. ut formulam praeparet in hoc sensu et etiam aliam formulam, prius admissam.

6. *De domicilio legali minoris: can. 93, §§ 1 et 2*

Proponit Rev.mus Secretarius Ad. ut pro minore remaneat ius Codicis: minor habet domicilium illius sub cuius potestate est; infantia egressus potest habere proprium quasi-domicilium.

Concordant omnes, sed animadvertit Rev.mus tertius Consultor, de domicilio in genere, animum perpetuo manendi non posse verificari nisi quoad unum locum. Cui respondet Rev.mus quartus Consultor duo domicilia esse possibilia.

Proponit ultra Rev.mus Secretarius Ad. ut de minore addatur legitime, si est emancipatus, posse etiam habere domicilium proprium.

Quod omnes admittunt.

7. *De domicilio legali amentis: can. 93, § 1*

Proponit Rev.mus tertius Consultor ut non tantum agatur de amentibus, sed etiam de iis qui sunt bonis interdicti per sententiam iudicalem: multi sunt casus in quibus minores sunt sub potestate aliena, et multi sunt casus in quibus aliquis subiicitur potestati alterius.

Proponit ergo Rev.mus Secretarius Ad. ut textus sit: « amentes et qui legitime sunt sub tutela vel curatela, domicilium habent tutoris aut curatoris ».

Quod ab omnibus probatur.

8. *De effectu domicilii quoad Ordinarium et parochum proprium: can. 94*

Ad § 1 huius canonis, proponit Rev.mus Secretarius Ad. ut dicatur « tum per domicilium tum per quasi-domicilium »...

Consentiunt omnes.

Ad § 2 canonis, de vagis, consentiunt omnes ut praescriptum remaneat.

Ad § 3 canonis item conveniunt nihil esse mutandum.

9. *De amissione domicilii et quasi-domicilii: can. 95*

Omnes concordantes sunt ut textus, uti iacet, servetur, sed ut hic canon ponatur ante canonem 94.

Rev.mus tertius Consultor proponit ordinem canonum sequentem:

1) canon 92, de modo acquirendi domicilium et quasi-domicilium voluntarium;

2) de amissione domicilii (canon 95 fit ergo 93);

3) de domicilio coniugali: de quo praescriptum habebitur in can. 94;

4) de effectu domicilii et quasi-domicilii quoad Ordinarium et parochum proprium, et de vagis.

Quod omnes approbant.

V. DE CONSANGUINITATE: CAN. 96

Proponit Rev.mus Secretarius Ad. ut textus servetur uti est, quia nulla est ratio ut aliqua innovatio admittatur quoad praescripta Codicis.

Quod omnes approbant.

VI. DE AFFINITATE: CAN. 97

Ad § 1 canonis, aestimat Rev.mus tertius Consultor verba « sive rato tantum sive rato et consummato » tolli posset et sufficere affirmare « ex matrimonio valido ».

Censet, e contra, Rev.mus Secretarius Ad. ex formula a Rev.mo tertio Consultore proposita oriri posse dubium, et proponit ut dicatur: « ex matrimonio valido, etsi non consummato », uti ceterum statuitur in Codice Orientali (M.P. « Cleri sanctitati », can. 25, § 1).

Concordant omnes hunc textum admittendum esse.

Ad § 2 canonis, proponit Rev.mus Secretarius Ad. ut supprimatur verbum « dumtaxat », quod quidem inutile est.

Consentiunt omnes hoc verbum tolli posse.

Notat Rev.mus quartus Consultor Codicem Orientalem habere formulam sequentem: « Viget inter alterutrum coniugem et alterius consanguineos » (M.P. *Cleri sanctitati*, can. 25, § 1, 2°).

Censet vero Rev.mus tertius Consultor modum dicendi Codicis latini esse meliorem, sed verbum « dumtaxat » esse tollendum.

Quod ab omnibus admittitur.

Ad § 3 canonis, concordant omnes textum Codicis esse servandum sine innovatione.

VII. DE ADSRIPTIONE CERTO RITUI: CAN. 98

Proponit Rev.mus Secretarius Ad. formulam canonis, quam iam paravit, et quae sic sonat:

« Ad Ecclesiam determinati ritus pertinent:

1) omnes qui caeremoniis illius ritus legitime baptizati sunt; aut in

illo ritu baptizari debuissent, sed reapse ab alterius ritus ministro baptizati sunt, sive ob gravem necessitatem cum sacerdos proprii ritus praesto esse non potuit, sive ob aliam causam de licentia competentis auctoritatis, sive etiam ob fraudem adhibitam;

2) etiam ii qui, licet in alieno ritu baptizati, ad illum cum venia Apostolicae Sedis transierint;

3) mulier quae, licet diversi ritus, ad ritum viri, in matrimonio ineundo vel eo durante, transierit; matrimonio autem soluto, libere potest mulier proprium ritum reassumere;

4) filii minores 14 annis, quorum pater aut, in matrimonio mixto, pars catholica ad eundem ritum legitime transierit ».

Proponit Rev.mus tertius Consultor ut in 2° loco « cum venia » dicatur « cum facultate » quia agitur de elemento constitutivo.

Textus propositus omnibus placet.

Itaque canonis 98 C.I.C. § 2 et § 5 tolli possunt, eo vel magis, ut notat Rev.mus primus Consultor, quod textus huius § 5 hodie uti offensivus haberi potest et certo inopportunos est.

Rogatur Rev.mus Secretarius Ad. ut textum horum canonum componat et in sessione proxima coetui subiiciat.

Et ita explicit sessio huius coetus studiorum.

Romae, die 6 maii 1967

W. ONCLIN
Secretarius Ad.

SCHEMA CANONUM

DE PERSONARUM STATU CANONICO
RATIONE AETATIS, SEXUS, STATUS MENTIS, ORIGINIS,
HABITATIONIS, CONSANGUINITATIS, AFFINITATIS ET RITUS

(CIC, canones 88-98)

Canon 1 (CIC, can. 88)

§ 1. Persona quae vicesimum primum aetatis annum explevit, maior est; infra hanc aetatem, minor.

§ 2. Minor, ante plenum septennium, dicitur infans seu parvulus et censetur non sui compos; expleto autem septennio, usum rationis habere praesumitur.

Canon 2 (CIC, can. 89)

§ 1. Persona maior plenum habet suorum iurium exercitium.

§ 2. Persona minor in exercitio suorum iurium potestati obnoxia manet parentum vel tutorum, secundum praescripta iuris civilis respectivae nationis, nisi ius canonicum de tutore vel de eiusdem potestate aliud praescriptum pro certis causis statuerit, aut Episcopus dioecesanus in certis casibus iusta de causa per nominationem alius tutoris providendum aestimaverit.

Canon 3 (CIC, can. 89)

Quicumque usu rationis habitu sunt destituti censentur non sui compotes et infantibus assimilantur.

Canon 4 (CIC, can. 90)

§ 1. Locus originis filii, etiam neophyti, est ille in quo cum filius natus est, domicilium, aut, defectu domicilii, quasi-domicilii habebat pater vel, si filius sit illegitimus aut postumus, mater.

§ 2. Si agatur de filio vagorum, locus originis est ipsemet nativitas locus; si de exposito, est locus in quo inventus est.

Canon 5 (CIC, can. 91)

Persona dicitur: *incola*, in loco ubi domicilium, *advena*, in loco ubi quasi-domicilium habet; *peregrinus*, si versetur extra domicilium et quasi-domicilium quod adhuc retinet; *vagus*, si nullibi domicilium habeat vel quasi-domicilium.

Canon 6 (CIC, can. 92)

§ 1. Domicilium acquiritur commoratione in aliqua paroecia aut saltem in territorio alicuius dioecesis aliusve Ecclesiae particularis quae iure dioecesi equiparatur; quae commoratio aut coniuncta sit cum animo ibi perpetuo manendi, si nihil inde avocet, aut ad decennium completum sit protracta.

§ 2. Quasi-domicilium acquiritur commoratione ut supra, quae aut coniuncta sit cum animo ibi manendi saltem per tres menses, si nihil inde avocet, aut ad tres menses reapse sit protracta.

§ 3. Domicilium vel quasi-domicilium in paroecia dicitur *paroeciale*; in territorio dioecesis aliusve Ecclesiae particularis eidem equiparatae, etsi non in paroecia, *dioecesanum*.

Canon 7 (CIC, can. 95)

Domicilium et quasi-domicilium amittitur discessione a loco cum animo non revertendi, salvo praescripto can. 8.

Canon 8 (CIC, can. 93)

Uxor, ratione debitae inter coniuges vitae communionis, communi quidem ut plurimum consensu ordinandae, praesumitur habere domicilium et quasi-domicilium viri sui; potest tamen etiam proprium domicilium et quasi-domicilium acquirere.

aut

(Uxor, a viro suo non separata, praesumitur habere domicilium et quasi-domicilium viri sui; potest autem etiam proprium domicilium et quasi-domicilium acquirere ad normam can. 6).

Canon 9 (CIC, can. 93)

§ 1. Minor necessario retinet domicilium et quasi-domicilium illius cuius potestati subiicitur, Infantia egressus potest etiam quasi-do-

micilium proprium acquirere; atque legitime ad normam iuris civilis emancipatus etiam proprium domicilium.

§ 2. Amentes et quicumque, alia ratione quam minoritate, in tutelam vel curatelam legitime traditi sunt alterius, domicilium et quasi-domicilium habent tutoris vel curatoris.

Canon 10 (CIC, can. 94)

§ 1. Tum per domicilium tum per quasi-domicilium suum quisque parochum et Ordinarium sortitur.

§ 2. Proprius vagi parochus vel Ordinarius est parochus vel Ordinarius loci in quo vagus actu commoratur.

§ 3. Illorum quoque qui non habent nisi domicilium vel quasi-domicilium dioecesanum parochus proprius est parochus loci in quo actu commorantur.

Canon 11 (CIC, can. 96)

§ 1. Consanguinitas computatur per lineas et gradus.

§ 2. In linea recta, tot sunt gradus quot generationes, seu quot personae, stipite dempto.

§ 3. In linea obliqua, si tractus uterque sit aequalis, tot sunt gradus quot generationes in uno tractu lineae; si duo tractus sint inaequales, tot gradus quot generationes in tractu longiore.

Canon 12 (CIC, can. 97)

§ 1. Affinitas oritur ex matrimonio valido, etsi non consummato.

§ 2. Viget inter virum et consanguineos mulieris, itemque mulierem inter et viri consanguineos.

§ 3. Ita computatur ut qui sunt consanguinei viri, iidem in eadem linea et gradu sint affines mulieris, et vice versa.

Canon 13 (CIC, can. 98)

Ad Ecclesiam determinati ritus pertinent:

1) omnes qui caeremoniis illius ritus baptizati sunt; aut in illo ritu baptizari debuissent, sed reapse ab alterius ritus ministro baptizati sunt, sive ob gravem necessitatem cum sacerdos proprii ritus praesto

esse non potuit, sive ob aliam causam de licentia competentis auctoritatis, sive etiam ob fraudem adhibitam;

2) ii etiam qui, licet in alieno ritu baptizati, ad illum ritum de Apostolicae Sedis facultate transierint;

3) mulier quae, licet diversi ritus, ad ritum viri, in matrimonio ineundo vel eo durante, transierit; matrimonio autem soluto, libere potest mulier proprium ritum reassumere;

4) filii minores quattuordecim annis, quorum pater aut, in mixto matrimonio, pars catholica ad eundem ritum legitime transierit.